

TAULA

de lletres valencianes

Dibuix inèdit

Ernest Guasp

SUMARI: 3.ª Taula de Poesia.—Blasco Ibàñez i València, A. PIZCUETA.—Sobre l'acció dels soliliaris, CARLES SALVADOR.—Epistolari Llorente, EL VELLUTER.—El músic Respighi a València, EDUARD RANCH.—Vives i la llengua materna, FOSTER WATSON.—La descoberta de la ciutat, ARTUR PERUCHO.—Lletres Falleres, EL SECRETARI.—Flames, GODOFRED HERNANDEZ.—Lloa de la Falla, F. CABALLERO I MUÑOZ.—Notes.—Bibliografia.

Número 18

PREU: 25 cèntims

127

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES
REVISTA LITERARIA MENSUAL

DIRECCIÓ:

Guillem de Castro, 35

ADMINISTRACIÓ:

Ciril Amorós, 39

VALENCIA

Director: A. PIZCUETA

Administrador: GODOFRED HERNANDEZ

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ ANUAL

Ordinària (Un exemplar
cada mes. . . . . 3 PTES.
Protectora (Dos exem-
plars. . . . . 5 “

Esta classe és feta per tal de que
puguem enviar un número de propagan-
da a un Círcul, Biblioteca o amic. Pen-
sen que a València casi tot està per
fer i és obra de molts la que ens havem
proposat.

AVISOS IMPORTANTS

Cada autor respon en ab-
solut del treball que signa.

Els originals no es tornen.

3.ª Taula de Poesia

ANUNCI

LA manifestació anual del grup de POETES DE LA TAULA és única.

La seua orientació, universal i amplíssima.

L'èxit, en els dos anys passats, va ser eficient i augmentà llur importància.

Enguany es desitja millorar-lo.

En el proper maig, al brot floral i a la carícia assolellada, s'ofrenarà a tots la lla-
bor sincera, persistent i valencianíssima d'un grup de poetes de totes tendències.

NOVETAT

El grup de TAULA, al presentar les seues obres vol honorar se amb la compa-
nyia d'atres autors germans.

Vol, amb interés vivíssim, que el públic valencià conega totes les firmes i tots els
valors poètics de Nostra Terra.

CRIDA

La 3.ª TAULA DE POESIA convida a tots els poetes valencians de València,
Castelló i Alacant, i els oferix una carpeta col·lectiva en aquesta exposició, per a la qual
seràn admesos tots aquells versos escaients a la unitat d'aquesta manifestació.

Els originals se podràn enviar, firmats, a «3.ª Taula de Poesia», Gonzalo Julián,
10, fins al 31 de l'actual.

PROPERAMENT

donarem més detalls, en aquesta revista, en la premsa local, sobre els cantons de la
Ciutat, des de les tribunes públ'ques.

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

VOLUM II

MARÇ 1929

NÚMERO 18

Blasco Ibáñez i València

II

El llibre de Just Gimeno, és, sense que l'autor ho anuncie, una vida «romançée», al gust de les modernes biografies i precisament en el cas de Blasco Ibáñez, aquesta manera de compondre la seua biografia és la més lògica, deixant a part la coincidència amb un genere literari tan novíssim. La vida de molts escriptors cèlebres no mereix la pena d'ésser contada: és una successió de fets vulgars que no traspuen la passió, la humanitat o la intel·ligència d'aquell que els promou; però en canvi hi ha altres vides que s'han desenrollat en el pla d'un interès fort i constant i que equivalen a les millors produccions literàries o artístiques. Oscar Wilde dia d'ell mateix que la seua tragèdia consistia en haver posat el seu geni en la vida i únicament el seu talent en les obres. Per aixó el llibre de Frank Harris, l'amic de tota la vida de Wilde, és un document considerable que confirma aquella frase. I encara que en altre sentit, Anatole France digué de Blasco, que allò més interessant en aquest era la novel·la de la seua vida.

Just Gimeno, sense conèixer l'afirmació del novel·lista francès, l'haguera compartida. Encara que son dos coses indissolubles, la vida i l'obra, els valencians estan tan plens dels records d'aquella, que no sabrien sense la sensació d'una mutilació, parlar d'una de les dos, amb l'exclusió de l'altra. Blasco Ibáñez visqué en la nostra ciutat gran part de la seua vida, portant un tracte freqüent amb la gent, i a l'expandir-se el seu nom i valorar-se en una categoria mundial, els que l'havien conegut quedaren una mica enlluernats; dins d'ells allò que havia pujat de preu era allò que havien conegut de més aprop, precisament la seua vida. I els detalls més insignificants, les anècdotes més senzilles tenien una estimació incontrolable.

Per a escriure el seu llibre, Just ha tingut de fer una llarga labor d'informació. Les converses amb uns i altres, les notícies dels llibres de l'època i el seu coneiximent de la València huitcentista, han constituït els materials d'ambient i d'història que ha utilitzat per a confeir la biografia de Blasco. Però la biografia ha sortit en un estil novel·lat, sense que aquest resultat estiguera presidit per la intenció de l'autor, el qual ha arribat a ell per els camins del seu temperament.

Just és un enamorat del paisatge, en gran part per la fruïció sensual que comporta la visió de les nostres hortes. Els hòmens i les coses els veu indefectiblement situats en un ambient, i la seua manera d'escriure s'ha enmollat en un descriptonisme fonamental. No és l'escriptor objectiu, directe, que narra un fet o el comenta, prescindint de tots els elements accessoris, sinó per el contrari és l'escriptor que busca l'expressió per l'acumulació d'efectes. Aquesta inclinació temperamental, l'ha obligat a fer-se una prosa colorida, gairebé pictòrica, però estructurada d'una faïçó una mica barroca.

Aquelles dades recollides de viva veu, al passar per la ploma de Just, prenen el caràcter d'un episodi novel·listic. Descriu els carrers, les inquietuts de la gent, animava no sols la vida de Blasco, sinó a més la vida de tots els que el rodejaven. I aixís poc a poc anava teixint l'atmosfera que respirava el mateix Blasco i acusant el seu relleu fins a donar-li un moviment i una vida, dels que mancava qualsevol altra biografia atenta únicament a la veritat històrica.

El llibre encomana per aixó la idea del Blasco real. La seua vida està constituïda amb tots els ressorts humans de mode que el lector sent la impressió d'una proximitat actual. El seu caràcter, les causes que l'inflüiren, les motivacions dels seus actes, tot queda patent i clar. Es pot creu inclús que són coses viscudes per un mateix.

Es certa la dita d'Anatole France? Indubtablement. Blasco Ibáñez és un eixemplar humà d'una vigoria i d'una vitalitat poc corrents i en la seua vida posà sempre quelcom més que el simple desig de viure: el neguit i la passió, sense les traves del risc.

Una observació es depren de la biografia de Blasco i és la seua escassa influència llibresca. Blasco, malgrat ésser molt aficionat a la lectura, no va escriure mogut per

aquesta mena d'estímul. Les seues influències foren d'altre orde. Les suggestions les buscà sempre en el contacte de la gent i de la terra i no el contacte dels llibres. No obstant contra l'amistat dels hòmens de lletres valencians, escrigué en la nostra llengua i sentí les inquietuts de la seua renaixença.

Aquestes inquietuts de jovença són presisament les que li tornaven de vell i les que hagueren fet, si la mort no s'haguera anticipat, que el seu retorn a la terra haguera estat més complet.

A. PIZCUETA.

Sobre l'acció dels solitaris

SUPERAR-SE, sobreproduir, heus ací la norma del nostre temps. No sols hi ha que treballar cada dia sinó que hi ha que provocar el treball, intensament, per a demà. La feina la fan els cansats—diu certerament un aforisme. La feina la fan els treballadors que es cansen cada dia i que canten per a que no els resulte feixuga.

Som nosaltres els destinats a fer la tasca de l'hora actual encomanats per les conviccions, per el temperament, per la voluntat. Si no treballéssim, cada anyada ens sobriarien trescents seixanta dies i encara els altres ens serien balders. Fer és la nostra missió. I el fer tasca que comporte col·laboració no és possible traure la ben feta si hom l'ha de fer tot sol. D'ací les associacions, els grups, l'allargar amicalment els braços, l'encaixar les mans i l'aconseguir obres que, altrament fora quasi inútil mampendre.

* * *

«¿Quina obra podriem dur a terme on poguerem col·laborar tots, els de ciutat i els del Reine, en ampla empresa col·lectiva?»—pregunta F. Caballero i Muñoz en pensar l'aprofitament intel·lectual dels homes que «en el seu forçós o voluntari aïllament glatixen per els mateixos ideals nostres, senten les mateixes amors que abrusen el nostre cor»

Aquest tema que anys enrera ja havia guanyat amb el cor les activitats nostres, ens fa desassossegat novament.

Sentim fretura de treball i per xò volem fer-nos ressó d'aquestes idees d'altre per si la sort permet ajudar.

No mai amb major oportunitat podria demanar-se la replega del vernacle caudal lexicogràfic vivent sinó ara que és mort de poc mossén García Girona. Potser ell fora l'únic valencià que d'una manera sistemàtica omplia les llibretes de paraules que, florides als llavis de la gent del camp, anaven a engrossir el seu vocabulari del Maestrat i de la Plana. Mort aquest senyor benemèrit hem de procurar el naixement a la filologia d'alguns joves solitaris. Fa bé el germà Caballero en provocar el tal adveniment. Gran observador i bon previsor ell, que vol omplir un buid i, encara, aconseguir les relacions dels solitaris. Tot és precís i per a traure la doble consecució no mai faltará la nostra personal ajuda.

Solitari som i altres coses més no ens doleixen.

* * *

Al costat d'aquesta tasca de la replega de la lexicografia vivent poden mampendre's altres que li farien bé per tant com li serien una ajuda de preparació i un mitjà de correspondre, sinó monetariament com feia mossén Alcover de les Mallorques estant—en distribuir subvencions oficials—al menys amb instrucció cultural. Diem correspondre perquè l'arreplega de la lexicografia no té per al profà altre alicient més que el del deure complit.

Al costat, al mateix temps de la tal tasca podria fer-se

L'ENSENYAMENT PER CORRESPONDENCIA

que si no és una novetat pedagògica és una fàctica encara verge en els costums de propagar el valencià. L'ensenyament de l'idioma és factible ja que a ciutat tenim homes co-neixedors de la llengua i mestres, solvents, per a dirigir-la.

Establir cursets de quatre o cinc mesos de durada, de lliçons bisetmanals, fora suficient per a començar.

Els cursos d'immediata implantació podrien ésser:

a) Gramàtica.

b) Ortografia.

c) Literatura i la seua història.

d) Preceptiva literària.

Les inscripcions podrien ésser individuals i de grups d'estudiosos d'una mateixa localitat.

I per millor desenvolupar el mètode pedagògic potser convingués editar uns senzills, econòmics, manuals guia i resum dels cursos.

Així la feina de replegar paraules seria recompensada, en part, amb les lliçons.

Aquest és, en bocet, les tasques que, per ara, podrien servir per a relacionar els solitaris rurals amb els de ciutat. Per a projectar amplament aquestos punts creiem convenient convocar unes reunions o assemblea d'amics del valencià mentre la pròxima 3.ª Taula de Poesia estiga parada.

CARLES SALVADOR.

Epistolari Llorente

Fa alguns temps anunciava «El Secretari» que anava a publicar-se la col·lecció de cartes adreçades a Teodor Llorente o per ell escrites. Ara em toca a mí donar compte de l'aparició del primer volum. Copiem la portada: «Biblioteca Literària de l'Oficina Romànica. I Epistolari Llorente. Correspondència rebuda de 1861 a 1911 per En Teodor Llorente Olivares. Ordenada i anotada per en Teodor Llorente Falcó. Volum I. —Cartes de Llevantins (1861-1900. Biblioteca Balmes. Duran i Bas, 11.- Barcelona. MCMXXVIII».

Aquest, per tant, és el primer volum. Està en premsa el volum segon, que comprendrà les cartes de llevantins de 1901 a 1911. Està en preparació un tercer volum que vindrà a ésser com el complement dels dos anteriors. I també està en preparació un quart volum que contindrà exclusivament cartes de castellans.

En conjunt, l'obra resultarà interessantíssima per a estudiar tota una època de la història contemporània de València, particularment en el camp cultural i, més particularment encara, en el camp del renaixement de les lletres valencianes.

Així permet afirmar-ho el volum que tenim a la vista. És magnífic. El componen més de trescentes pàgines de paper de superior qualitat i d'un tamany de 16 × 25 cm. Es ven al preu de 15 pessetes en l'administració de «Las Provincias». Conté més de tres-centes cartes. Abunden les notes, redactades molt oportunament pel senyor Llorente Falcó, el qual ha ajudat el pare Josep Calveras. I les cartes van publicades en la llengua en que foren escrites.

* * *

Noms del signants? En donarem alguns:

Marian Aguiló, Josep Aguirre, Joan Alcover, Valentí Almirall, Aparisi i Guijarro, Badenes Dalmau, Víctor Balaguer, Marian Benlliure, Blasco Ibàñez, Vicent Boix, Roc Chabás, Jaume Collell, Danvila, Duran i Bas, Eduard Escalante, Joan Fastenrath (admés, per excepció, com algun altre, entre els llevantins pels temes de les seues cartes), Feliu i Codina, Fola Igúrbide, Angel Guimerà, Gaetà Huguet, Iranzo, Zaballa, Rafael M. Liern, Mañé i Flaquer, Milà i Fontanals, Mistral, Alfred Morel-Fatio, Muñoz Degrain, Narcís Oller, Felip Pedrell, Eduard Pérez Pujol, Quadrado, Vicent W. Querol, Julià Ribera, Rius i Taulet, Josep Roumanille, Rubió i Ors, Serrano Morales, Joaquím Sorolla, Baró de Tourtoulon, Lluís de Val, Agapit Vallmitjana, Jacint Verdaguer...

Creiem, francament, que aquests noms—i els altres que no esmentem—representen alguna cosa. I esmentem d'una manera especial les cartes de Querol, que constitueixen l'aportació més abundant i una de les més curioses.

* * *

Volem acabar amb allò que els cronistes fàcils diuen «broche de oro»: Serà, per exemple, la següent carta:

«Madrid 10 juliol 94.

»Amic Teodor: Li faig una consulta que volguera que em contestara a la major brevetat.

»Encontre grandíssimes dificultats per a fer el discurs en valencià. El mateix *valencià de carrer* (sic) que tots parlem no sé escriure'l bé per manca de costum.

»Tindria que escriure el discurs en castellà per a que vosté me'l traduïra, tasca molt enutjosa per a vosté i cosa que m'obligaria després a dependre-me'l de memòria. Açò darrer no ho he pogut fer mai: em costaria un treball immens i no em lliuraria del perill de perdre'm al parlar i de tindre que tirar pel carrer del mig.

»Què faig? No estarà bé que m'abandone a la inspiració del moment i al record de les meues notes parlant aquella nit en castellà? Diga'm allò que li sembla.

»Espere amb impaciència la resposta.

»Sempre bon amic seu

A. Gimeno.»

Cal dir que el senyor Amalio Gimeno—l'home a qui s'ha dedicat el carrer més important de València—va fer el discurs en valencià.

EL VELLUTER.

El músic Respighi a València

CONVERSA AL CAFE MUNIC

EL cafè Munic al carrer de la Pau, seria si durara molts anys, històric, al menys per a'ls que s'interessen per la música i les seues coses. Per aquella tertúlia—entrant, a ma dreta, al racó del fons—i que és la del secretari de la Societat Filarmònica Sr. Pecourt, passen molts dels artistes que a València actúen a més d'una colla dels d'ací, que allí van a sovint; per allí han passat Manuel de Falla, Pérez Casas, Saco del Valle, Halffier, Antoni Sala, Casadó, Horowitz Brailowsky, etc.

El mestre Ottorino Respighi, és dels compositors italians de més valua i un dels que contribuïxen a que Itàlia siga musicalment quelcom més que l'òpera verista.

Però no tractem ara, de parlar d'ell, sinó de parlar amb ell.

Axi puix estem assentats al cafè Munic, a on sospitem que ha de vindre aquesta nit.

Ja el coneguem; el varem vore ahir a la seua arribada; és un home gros (no molt gros) potser plé, estaria millor dit; té el rostre una mica rogenic, és ben plantat (no molt alt) i per darrere, amb certs cabells grisos que li reïxen per baix del capell negre sembla una mica sa figura i son acaminar (quelcom depresa i movent el bras) al periodista i astrònom «Pigmalió»; però no es sembla a «Pigmalió». L'hem vist millor al concert (que ha donat al Principal amb la seua dona i un quartet venecià, el «Vittoriale»). El seu rostre té una noble dignitat i una expressió entre juvenil encara i quelcom melangiosa. «Sembla Beethoven!»—m'ha dit algú; pot ser; però no, tampoc es sembla a Beethoven (no té entre altres coses aquell dramatisme) i quant estem pensant que únicament es sembla a : i mateix, mirem altra vegada en direcció al carrer (cosa que hem fet varies voltes en un curiós desig) i veem que avança vers nosaltres el músic de «les fonts de Roma», amb la seua muller.

En les salutacions naturals hem notat que la senyora Respighi (Elsa Olivieri Sangiacomo, cantant i compositora, deixeble abans del mateix Respighi) parla molt bé el castellà i fins es permeteix algú modisme; li ho fem notar.

—Es que soc neta de mexicans; la meua avia era una «Osuna» i en casa es parlava castellà.

—Puix sou molt italiana.

Quan diem açó, Respighi mira a la seua muller, amb una mirada d'atent examen, com si la mirara de nou, com si sorprenguera en ella una gracia nova.

Respighi encara que el compren, no parla el castellà, més que alguna paraula; axí que per a entendre's, fem una barreja d'italià, de francès i castellà, que dona gust.

—¿Es la primera vegada que heu estat en Espanya?

—Ja n'hem estat tres; però com a turistes, no com a artistes; i ens diu la senyora: com no tenim fills ens plau viatjar en nostre cotxe per Europa, de la que coneixem gran part. Estant en Amèrica, pensarem desistir de vindre a Espanya (i ací, a València) per les notícies de resolució; però hem arribat i ¡res!

—¿Veniu puix d'Amèrica?

—La hem recorregut de punta a punta.

—¿Uls heu vut fatigat?

—Comencem—diu Respighi amb una somrisa dolça i bondadosa, que deixa vore les dents fortes i iguals—comencem a estar-ho.

Hi ha una pausa. Després diu la senyora: «Vostra València és bella i son molt belles les valencianes». I allavors es parla del concurs de París del que pareix no s'ha enterat (Respighi menos).

—¿Tornareu a Espanya?

—No conèixem Granada: pensem tornar en agost per conèixer-la.

—¿Vindreu tal volta a les exposicions de Barcelona i Sevilla?

—¿N'hi ha exposicions? Aleshores, no.

Apassionadament el mestre Respighi ha dit paraules contra la multitud turística; ha parlat dels turistes del Nord, que invadeixen grollerament la seua Pàtria.

—Musolini s'ha encarregat de posar-los en cinturall—i tot seguit, Respighi i la seua muller, fan un elogi ardent del talent de Musolini.

—Als tudescs que posen els peus en el sients dels vagons, tantes lires. A més els obliga a anar ben vestits als teatres, tal i com van en la seua pàtria.

—¿I duce, toca el violí sentat? L'hem vist retratat en actitud de tocar-lo.

No estem sols al cafè; està el mestre Manzanares, està un senyor Lozano de Barcelona, està el senyor Pecourt i uns altres senyors.

—Però el toca molt mal, diu algú amb accent cordial. I un altre:

—Quan toca, fa tancar les finestres i les portes.

Respighi somriu; és una somrisa comprensiva i franca que contrasta un poc amb la sella arrugada i el seu aire melangios. Ravel és la vivacitat intel·ligent; Respighi és la intel·ligència pensívola.

—Diem: a Musolini, ja ho digué ell en un discurs, no és precis alabar-lo com a violinista; però ¿és un bon aficionat, de la bona música?

—¡Si, si! No passa un gran artista que no faça per a que toque a casa seua; els recibix d'etiqueta, toquen davant d'ell i després els ofereix unes copes de champagne...

Champagne—pensem nosaltres—no està bé; es un vi massa francòfil, en les actuals circumstàncies. Decuria ser Asti-Spumante.

Respighi ha seguit parlant dels turistes «que van a Itàlia com a l'Àfrica».

—Per al que és fill de Roma i viu allí, deu ser horrible (Respighi asent fermement). Es comprenen els manifestes de Marinetti proposant la crema dels Museus ¿veritat?

Al sentir el nom de Marinetti, Respighi no ha escoltat lo que diem. Somrient, senyala el seu cap en el dit i diu d'una manera tranquil·la i plàcida.

—Il est fou; il est fou.

(Abans, Respighi i la seua senyora, a preguntes seues, s'han informat per mi del talent i aficions artístiques de cert senyor que no és precis nomenar ací).

—¿Haveu estat en el nostre Museu este matí?

—Uns minuts; teniu un magnífic Goya; el d'un personatge amb peluca; jo vaig vore una gran col·lecció de Goyes en França, en un castell del Loira.

—¿l'autoretrat de Velasquez l'heu vist?

—No; hem estat poc de temps.

—En la pintura valenciana n'hi ha moltes influències italianes i fins en algún edifici d'aquesta ciutat podrieu trobar el segell de vostra Pàtria. (l Respighi i sa muller mostren curiositat i desig de conèixer-lo. Després preguntem:

—A on aneu ara?

—Anem a Barcelona a dirigir dos concerts amb l'orquestra Casals; tot seguit a Milán a l'estrena de la meua òpera «La Campana submergida» que ja s'ha fet en el Metropolitan de New-York i en Budapesi: en aquesta ciutat molt be.

Puix en Milán—diu algú—tindreu més èxit que en cap altre lloc; és vostra pàtria, al fi.

Les cares de Respighi i sa muller esdevenen serioses. Hi ha una pausa. Després, ella, diu despai, amb sentiment i aquesta volta en italià. «Ningú és profeta en la seua Pàtria».

—¿Sou violinista a més de pianista?—dic volent allunyar la visió de la pàtria un poc esquiva.

No: jo no soc altra cosa que violinista; el piano fa uns anys no més que l'he après. No soc pianista, diu somrient.

Puix el toqueu molt bé. (l açó ens fa pensar en l'amor al treball que deu tindre aquest artista: efectivamente toca be).

Jo he sentit vostres «Pins de Roma» en Paris, en el teatre Mogador—¿a quí?—a Rhené Batón, als concerts Padeloup. I ací Respighi fa un signe en la ma de regular, acompanyat d'una somrisa.

El mestre Manzanera diu: «Les fonts de Roma» si, les hem sentit varies vegades al mestre Arbós.

(Respighi fa un gest d'elogi, sense paraules) ¿La coneixeu?

—Sí, sí.

I de Falla ¿que hem dieu? demana la senyora. ¿Plau a València?

Falla és prou conegut ací i plauen les obres anteriors al «Retablo de Maese Pedro», que no fon tan comprés i al sentir aquest nom el matrimoni italià diu que els plau molt i en els ulls clars del músic s'apassionen un entusiasme apassionat.

Després parla de les cançons espanyoles de Falla, elogiant-les i nomena també i elogia a Nin, a qui conegué en Alemanya.

Jo haguera volgut que Respighi me donara la seua opinió sobre els músics moderns, sobre l'actual moment, sobre l'estat de la música a Itàlia; no ha pogut ser; les habituts espanyoles respecte a les hores de menjar, han trastornat un poc a la senyora Respighi: els dos han notat el canvi; però ella ha arribat a estar un poc malalta, abans de cantar, al concert.

—l cantar malalt—diu Respighi—és molt molest.

Les més interessants preguntes no les hem fet; crefem que Respighi estaria més temps al cafè.

Done les meues mercès per haver-me firmat una obra seua. I al donar-nos la ma per a despedir-se, hem fet vots per a que tornen a València.

L'altra vegada—diem a Respighi—com a director d'orquestra.

—¡Bon!—respon gentilment.

I després, al cafè de Munic, queda la senyal d'aquests artistes unida a la dels altres que passaren; i en nosaltres, el record d'un matrimoni ben agradós de tracte natural i senzill; ell un home de rostre més blanc que rogenç, d'una mitja melena gris i d'intel·ligència que es veu a través dels ulls clars; intel·ligència seriosa incapaç de les innumerables frases ingenioses i entremaliadures de xiquet llest, que té Ravel; la senyora de Respighi, amb un aire cult i simpàtic de distinció i amb un segell com hem dit ben italià; quantes dones axis hem vist als «campos» venecians, o en els vaporetos que fan les suggestives travessies dels llacs italians; aquesta senyora esta nit, ens ha dut el record de les més dolces beutats del paisatge i de les ciutats d'Itàlia.

EDUARD RANCH.

Vives i la llengua materna

VIVES, respecte del lloc de la llengua materna en la instrucció, estava amb la major oposició amb els escriptors del Renaixement. El seu oríge espanyol explica indubtablement en part la seua actitud. En efecte: en el criticisme espanyol, en la edat que va succeir a Vives, encontrem que és millor ésser útil a molta gent en llengua vulgar que a unes poques persones en llatí. Vives alega que la mare ensenyaria a l'infant en llengua vulgar, i amb aquest propòsit seria exercida una estreta vigilància sobre la seua pròpia lectura i pronunciació, per a que pugua ensenyar-la exactament. En l'escola els infants parlaràn la llengua materna i deuràn ésser corregits pel mestre quan cometien faltes i, en contra dels costums de l'època, es permetrà també que els nens parlen també la llengua materna fora de l'escola per a evitar que parlen un mal llatí. Si ha d'ensenyar-se als infants mitjançant la llengua materna, llavors també els mestres deuràn conèixer-la perfectament, perquè «si ell mateix no sap expressar adequada i exactament en la llengua ma-

erna, allò que vol dir, fàcilment equivocarà als infants i les faltes els acompanyaran quan siguin majors.» Però el mestre deu saber encara més. Deu conèixer el creiximent i el desenvolupament històric de la llengua materna, les paraules que s'han incorporat al llenguatge, aquelles altres que han caigut en desús i les que han canviat de significació. En altre cas, amb els múltiples canvis d'un llenguatge, els llibres escrits un segle abans es convertiràn en intel·ligibles per a la posteritat. Vives, per consegüent, deixa espai en el seu sistema educatiu, per a que el desenvolupament de la literatura nacional pugui ésser estudiat pels mestres i per a la seua possible inclusió en el futur *curriculum*, contingència aquesta que, probablement, mai havia estat suggerida per cap dels seus amics humanistes contemporanis.

FOSTER WATSON.

GUIA DE PARIS

La descoberta de la ciutat

QUAN el tren ha passat de Port-Bou i es va apropant a Cerbère, sentiu un calfred d'emoció. En aquell moment que esteu deixant la terra catalana, que esteu passant la ratlla fronterera, tota la literatura apologètica de França que heu llegit, se us barreja amb la sang i fa glatir més fortament el vostre cor.

Si sou home liberal que, de jove, us heu entusiasmat amb Victor Hugo; que, abans de la guerra del 14, heu admirat la tercera República; que heu sentit com a vostres glòries franceses... ah! no m'ho negueu: a l'hora de passar la frontera, penseu emocionats en la Llibertat.

De seguida, els empleats de la Duana francesa venen a demostrar-vos que França és encara molt lluny d'aquell ideal platònic de llibertat que havieu imaginat. Són— aixó si—gent correcta i educada, verdaders francesos, persones que tenen «politesse»; però, al cap i a la fi, són duaners.

Després, el tren francès és, si fa o no fa, com el que heu deixat a l'altra part de la frontera. Va un poc més depressa; però, també porta cotxes bruts, amb finestres que tanquen malament, i tenen gairebé totes les deficiències que estem acostumats a assenyalar en els nostres ferrocarrils.

L'arribada a París, és francament antiestètica. Abans d'arribar a l'estació de tèrmini—Quai d'Orsay—passeu per la d'Austerlitz (ja dins de la ciutat) que és un edifici molt semblant—pel brut i vell—a l'antiga estació del Nord, de la nostra Plaça de Castellar.

Davant la gran ciutat el viatger pot adoptar una d'aquestes dues actituds: la del llaurador que de tot s'exclama, i la del turista americà que tot ho troba petit i insignificant. Ambdúes actituds són perfectament pageses i improcedents.

Tothom coneix París, encara abans d'haver vingut mai. De manera que lo millor és fer com aquell qui torna a sa casa després de molts anys d'absència, i va recordant a poc a poc, petits detall oblidats.

El viatger que arriba a París per primera vegada li advertim llealment el perill—te dos enemics terribles que faran sempre el que puguen per complicar-li la vida, aquets, son el Bædecker i la «Guide Bleu». Molt d'ull, amics! Amb la guia a la mà, no he conseguit encertar ni una línia d'autobusos, ni el preu d'un billet del *Meiro*, ni l'emplaçament exacte d'un carrer. L'únic que m'ha explicat és que al Louvre hi ha la Venus de Milo, que la Gioconda és una bella obra d'art, que els Champs Elisèes son una gran avinguda, que l'obelisc que hi ha al mig de la Place Concorde el va portar Napoleó d'Egipte... coses que—no ho dic per presumir—jo ja sabia perfectament.

Si voleu conèixer París, l'autèntic París espiritual i vibrant, bandejeu tota mena de guies, rebutjeu tot allò que siga o semble ésser eixa cosa terrible que se'n diu «foment del turisme». Si seguieu aquell camí de perdició, mai no coneixereu París.

Aquesta ciutat sols es deixa descobrir autènticament pels viatgers, pels aventurers que juguen a passejar sense saber on van, i que—com aquell poeta de la faula de Heine—es van encantant en la contemplació de totes les coses belles que troben al seu pas.

Però, París té alguna cosa de més interessant que no les grans avingudes i els inacabables carrers. Jo,estic ara fent aquesta descoberta i, si voleu, us faré vindre amb mi de la mà—permeteu-me que fassa de Virgili—tot travessant la «selva oscura».

ARTUR PERUCHO.

Lletres Falleres

Ahores d'ara s'han llançat al carrer, amb el soroll d'editorial baralla de tots els anys, cinc o sis publicacions «amb la *fotografia* de totes les falles». Atres més eixiràn abans de la festa. Festa tan fèril que parix literatura, ilustracions, monuments, música, llepolfes...

Esta multiparitat que augmenta cada dotze mesos dona, amb son esbalot, propaganda i animació al festival únic. Però — duts per els temes favorits del dia — pensem ja, a l'observar la, amb lo benefactor d'una acció eugenèsica. Mai ens ha plagut la eutanàsia en l'art, ni mai ens sentirem amb la gosadia d'usurpar el lloc al censors que ja saben cumplir la labor seua.

Per això volem dir amb la serenitat que calga, però amb ferma convicció de qui creu fer un bon servici, que toca als editors d'aquestes revistes, decidir-se alguna vegada a epatar als seus competidors, no sortint més enjorn de casa, sino anant millor vestits i presentant-se a la gent, més cultivats i amb un bon gust que no és mai incompatible amb l'humor popular i el caient típic.

* * *

Heus ací el PENSAT I FET. Es el precursor d'estos llibrets que ara es prodiguen. Des de la seua aparició ha escollit els treballs i s'ha preocupat de dur una acurada ortografia. Puix «a pesar» d'això ha gojat de popularitat a través de la seua ja llarga vida i, sense pedre el cap, davant la competència, ix a son temps i fruí d'una nombrosa clientela i d'un nom ja afermat entre tots els públics. El distingir-se per la seua correcció ni li ha impedit cultivar els gusts de les gentes ni barrejar, entre les coses frèvoles, algun saborós producte de poesia «sèria».

* * *

Però sembla que la poesia «sèria» estiga en baixa, durant les Festes Josefines. L'Ajuntament ha esborrat aquest tema del seu concurs literari tan ben vist per tots, *rara avis*.

Serà criteri dels concejals que no's pot pendre en «sèrio» aquestes festes que, per atra banda, tant protegix? Quina teoria d'estètica literària l'ha fet llevar, ara, la poesia lírica, com adés la col·lecció de cançons? Però no cregam que és res d'això. Es trata de lo que molts diuen *economia* i que, precisament vol dir estalvi.

Llàstima és — i du traçes de seguir sent aixina — que sempre minven les despeses pels capítols destinats a la literatura, quan es tracta de cabdals oficials...

* * *

Entre els varis defectes que aquestes publicacions tenen — i que en benefici general estem citant — està la poca importància que donen als originals literaris. Amb qualsevol es conformen i, ¡naturalment!, no els paguen. No tenen igual tracte per als impresors, pauperers, grabadors, etc., i fins per als dibuixants. A algú d'ells li fan la gràcia de una petita remuneració. Clar que porten anuncis i que intenten, i algú ho conseguix, guanyar unes pessetes; i clar que, amb tot allò per o sense literatura no podriem conseguir els propòsits, patriòtics i crematístics... Però qui creu que demanar un vers per a una revista siga tan important com demanar cinc «duros»?

* * *

També alcança als «llibrets» la munificència municipal. També l'Ajuntament dona la seua onça. I fia al Jurat de «Lo Rat Penat» la concessió del premi.

Caldrà recordar a l'entitat valencianista, tan pràctica en concursos, la necessitat d'un asenyat criteri per a jutjar els treballs, més que mai en aquest cas en que la Corporació dita, «se fia» de la seua equanimitat? Creem que no perquè ja s'ens ha dit, varies vegades, que «Lo Rat» ha entrat en franca regeneració. Però no esmenem res de lo dit. Que mai serà poc lo que fem per a donar lloc a reconèixer que l'actuació nova de la vella agrupació d'amadors de nostres glòries, és cosa digna d'estimar i d'enaltir-se.

* * *

De Josep Navarro Cabanes, nostre acurat escorcollador de tresors arcàics, s'ha inserit en el primer volum de la publicació catalana «Arxiu de Tradicions Populares» una concreta i suficient referència a l'orige, història i estat actual de les «falles».

Són — segons ha dit ell particularment — unes notes sobre aquesta costum que envià, a requeriments de la publicació esmentada, sense creure que serviria més que per a notícia. I s'ha publicat, causant-li una sorpresa. Prou es açò per a que compregau que se tracta de cosa interessant i ben expresada.

EL SECRETARI.

Flames

VENÇUDES les foscors de la nit i esfumats els grisos de l'aubada, els primer raigs de sol, guerrers aurífics que conquerixen l'alqueria, semblen cantar la cançó camperola del matí, éssen! una nota més, ardida i somrisenta en el fresquivol alenar del paisatge.

Joanet, al dintell de la porta de la seua llar, reb el vent aromàtic del jardí que li arriba amb tota la puresa de que està mancat el seu cervell, prenyat d'idees tristes, gelatina espessa i apegalosa i d'una lentitut aclaparadora en el seu moure, que li han llevat la son d'aquella nit hivernal.

Dos dies després es planten falles i un artista amic, Toni, li demana tot el menjador de l'alqueria. Li ho ha pregat amb molta calor dient-li que li evitava aixís un gran conflicte: havia presentat a la comissió de falla un gran projecte que fon acceptat i bona part dels anticipos que li havien fet per a despeses primerenques, els va distraure en presents a la seua benamada. I s'acostava a ell, que el podia salvar donant-li-li els quatre trastos que volia per a donar l'ambient que necessitava la seua falla.

I heu's aci que Joanet no sabia decidir-se.

Hi han raons tan fortament lligades al passat que voler desfer-les per l'empeny d'unes exigències actuals, és tan com pretendre anular resavis atàvics que viuen en tothom, i d'estes revolucions intimes poden dependir els èxits d'empreses de pervindre.

Sol passar que la convivència amb persones i coses de tracte quotidià ens familia risen tant amb elles, que acaben per constituir una part de la nostra vida i este era el cas de Joanet; criat en l'alqueria arribà a creure que no havia més vida fora d'ella.

Ell somniava temps nous, coses desconegudes i animat per aquestes imatges alimentava la seua fantasia que, de sobte, prenia cos per a relliscar-se cap a un ideal, cap a una il·lusió que, sadollada per la seua joventut, arribava fins a una esperança.

Sos pares, rics llauradors del terme, feren la seua fortuna comprant, solc a solc, la partida que rodejava sa casa, però l'amor a la terra, l'afany de millorar-la els portava a voler trobar aigua on no n'hi havia, volgueren fer un motor, i se n'anà en un alé bona part de l'hizenda que costà tantes fatigues. Després, una vida de treball i d'esforços, en la que va créixer Joanet. Sa mare, enamorada i casolana, prodigava totes les manyaques i Rosa, cosineta del nostre xaval, omplia l'alqueria de carcallades durant el dia i feia les delícies, entorn al foc, a la nit.

Així tenia per a Joanet aquell menjador tants records, tantes imatges assolides, que el feien reviure hores de felicitat. En esta cadira s'assentava son pare i comentava el curs de les collites, en aquell banc preparava la seua mare les llepolies més preuades i en en el racó, junt a la ximenera, estaven quietes, silencis de momia, les dues banquetes on s'acurrucaven ell i Rosa. on va escoltar contes ingenus, on més d'una vegada, creuant les seues mans, va sentir el plaer d'un esguard dolç, d'un somriure somniador, primeres cosquerelles del cor, i el tacte en sos llavis d'unes gaites febroses.

Morts sos progenitors i reclamada Roseta per la seua familia esdevingué difícil la situació que pesava sobre ell. Sol, com estava en el mon, vivia amb sos records i era per això que estimava tant aquell troç de sa casa on es recollien tantes coses agradoses.

Però tot allò creixia davant d'ell i es convertia en obstacle a sos propòsits de renovació, s'oposava a la realització dels seus somnis. Volia anar-se'n de l'alqueria, fugir de València i projectava un negoci de fruites que havia planejat amb un amic de Xecoslovàquia; açò li permetia portar al seu poble en l'essència de les seues activitats. Dues o tres vegades estigué preparat per a prendre el tren cap a la frontera, però sempre la força de l'alqueria, dels records del menjador, l'havien retingut. I ara, davant d'una circumstància casual, romania pensivol i les imatges del seu mon íntim creuaven folles, trepitant els obstacles que se l'hi oposaven.

En aquestes cavilacions el sorprengué Toni, que el visitava de nou per a convencer-lo. Però no fon necessari cap esforç: digué en seguida que sí, que podia disposar dels mobles i que ja li'ls retornaria quan els poguera comprar amb els diners que esperava del premi del Jurat de les Falles.

Toni l'abraçà, el besà tot plorós, i es desfeu en oferiments.

* * *

Nit de falles, soroll de festa on als crits de la gent es junten les músiques heterogènies de les dolçaines, saxofons, trompetes, coets de vareta, petardets escondalosos i frons esglaiadors.

Joanet, en un racó de la plaça, pareix escoltar tot allò com un espectador més. Pot ser, diria qui coneguera la seua tragèdia sentimental, que l'hora propera de deixar

València absorvira la seua imaginació més que l'espectacle que presenciava. Estava tranquil, amb la mirada fixa sobre aquella col·lecció de ninots i mobles que havia preparat meravellosament el seu amic i que foren, durant dos dies, la joia de la gent que s'aturava tota presumida per a esguardar.

Toní havia fet en la seua falla una peïta tragèdia d'amor que molt bé podia estar traduïda d'algunes hores, tal vegada, moltes, de la vida de Joanet.

Dos dies d'exposició a les mirades crítiques, en els quals es va repetir milers de vegades allò de «que llàstima que es cremes», precediren a aquell moment de febrosa impaciència en que s'aguardava la crema.

Primer unes traques, unes carcasses, llamps que allumenaven la foscor on la gent apinyada era un sol cos, i unes flamerades que cercaven la falla. Després, exclamacions cada vegada que es tombava un ninot, carcallades quan prenia postures grotesques, éssent joguina del foc, i palmoteig joios quan caiga, ert i sobtat, confós entre les brases.

Joanet restava quiet a son resguart, però sentia en el fons de la seua ànima el cruixir de les flames lliberadores que s'alçaven majestuosos per a emportarse'n al cel allò que havia sigut dels hòmens. Ell veia primer, cremar, trocet per trocet, els mobles del seu menjador i cada vegada que les flames llepaven una cadira de repós, patriarca de la casa, o un peu de taula, revivien moments que ja passaren. Més tard, com que el foc, envejós de la seua mirada ho volia recollir tot, fonia en una sola llum la falla i alçava cap a les estrelles l'esperit de una concepció humana.

Un montó de cendres que el vent d'una matinada de març escampà per la plaça, fón l'epilèg espectacular de la festa.

* * *

A l'endemà, quan encara el sol no havia començat a oferir son caliu, eixia Joanet de l'alqueria. Mirant a la mar, horitzó de les seues terres, pensava ja en la lluminositat de dies propers. Les flames falleres fongueren en les regions del silenci, coses seues que el delingueren altres dies. Ell presencià l'aute de fé llibertador on moriren tots els prejudicis, totes eixes forces del passat que ens barra el curs de la nostra vida.

Fins ara obrirà sempre el pretèrit; endavant miraria a l'esvenidor, lliure de imatges que el foc sabé esfumar.

* * *

Passaren uns anys. Joanet, home fet i dret, tornà a València triomfant, altiu i amb eixe seny que donen les experiències ben assimilades que nos fan vencer de la vida. Sols li faltava saber, complement essencialíssim dels seus somnis, que s'havia fet la seua cosineta a qui, per por a desenganys que el pogueren entreindre en el seu camí, no es crigué cap lletra. Volia fer la seua, tan sols quan haguera triomfat.

Del vaixell que el portà de terres llunyanes anà al poble. I Rosa, bona dona que endevinava els presagis del cor, va rebre amb els ulls plorosos i alegries en l'ànima al seu Joanet que tornava a València.

Mai no es digueren res, mai no parlaren de amors, però tots dos compregueren en les mirades de les nits de l'alqueria, les ardentes promeses que hui culminaven en realitat.

Un any després, també a l'aua, com quan Joanet se'n anà cap a terres estranyes caminaven dos cossos, fundits en un, dret a l'alqueria: Ell i Rosa.

Celebrada la cerimònia dels desposoris, aguardaven a la nit de Sant Josep per a presenciar la crema de les falles, de tants simbolismes per a la parella.

Volien ara descansar en el camp abans de anarse'n a l'estranger.

I anaven cap a casa donant-se besos, ardents com les flames de la falla, aquelles flames que, temps passats, cremaren el menjador, niu de records, i que calfaven ara els cors de dues ànimes que miraven al mon amb el somriure de felicitat que mereixia la vida de l'alqueria, el casal del seu amor que pareixia aguardar per a bressolar-los entonant una cançó de vida i esperança.

GODOFRED HERNANDEZ.

Ciutat 1929.

LLOA DE LA FALLA

*Oh falla valenciana, miracle de bellesa,
de gràcia sutilíssima i ingeni penetrant!
Corprés d'emoció fonda, d'amor l'ànima encesa,
en ta llaor, oh Fallal vull entonar mon cant.*

*Del sí de nostre poble naixqueres a la vida
i ell, com la dolça mare que als pits cria a son fill,
amant l'acaronava, amb un amor sens mida,
per a que fora un dia sa glòria i son espill.*

*Per xo del poble noble, artiste i expontani
que al sol del món va dur-te en un mirífic part,
has tret l'àtica gràcia i del Mediterrani
la clara llum gloriosa que és símbol de nostre art.*

*Vestal de nostra raça, mantens la llum eterna
que en nostre temple patri jamai s'ha de extinguir,
encara que'l vent bufe de l'època moderna
que als pobles uniforma en un mateix glatir.*

*Arca de Noé gloriosa que en este foll desvari
de l'hora present, cega d'afany de destrucció,
sobre les aigües sura duent com un sagrari
la resplendent custòdia de nostra tradició.*

*Fornal on s'abrasixen cada any les impureses
de l'ànima proteica del poble valencià.
Gresol on se depuren misèries i baixeses
i fa que l'or lluixca que en ses entranyes hi ha.*

*Auto de fe admirable, tron que suspén i admira.
Altar de cults pretèrits que reviu al present.
Torre esvelta i històrica, «roca» gloriosa, pira,
cadafalc tosc del poble i artístic monument.*

*Tu evoques llunyes èpoques de la llegenda bella,
quan tingué el foc un rite i Wotan fon un déu
i l'altra en que, bucòlics, formant humana anella,
els hòmens de la gleba dansaven entorn teu.*

*Tu eres flagell del vici, castic de felonía
samuga cruel que balda lo lleig i corromput;
mes l'assot que esgrimixes és tralla d'ironía,
de fisga, de ridícul, que és el més fort i agud.*

*Quan en la valenciana festa et desclous pomposa,
aromàtica i fresca com una civil flor,
d'emocions en les ànimes hi ha una eclosió gloriosa,
i s'encén una espurna brillant en cada cor.*

*T'auriola un prestigi de goig i benhaurança,
tens del llorer les branques, símbol d'excelsitut,
i al teu entorn florixen ensomnis d'esperança,
rises de primavera i cants de joventut.*

*Perque eres l'heralt màgic que anuncia el bon oratge,
el temps en que s'enflora—rosa i neu—l'ametller,
quan pren de nostra terra el delitós paisatge,
tot l'encís i les gràcies d'un encantat verger.*

*En tu, el poble que t'alsa sa condició retrata .
Tot és sobtat deliri, tot és vibrant passió.
Igual com et fa et crema. Lo que ara t'arrebata,
demà en l'indiferència mor d'oblit i abandó.*

*...I quan ja en flames tota, el fum puja i entela
la càndida blavesa de la encantada nit,
allà al fons de les ànimes queda com una estela,
suavíssima i dolça, d'un anhel infinit...*

F. CABALLERO I MUÑOZ.

NOTES

València-Sevilla

Els sevillans, una mica engreits per el favor oficial, li discutixen a València el títol de tercera capital d'Espanya. I els valencians, una mica enfadats li neguen a Sevilla els mèrits per a assolir-lo. En aquesta punya també prenen part els nostres poetes. Heus aci una mostra impresa sobre un paper de color que s'adherix a les mercaderies que van a la ciutat andalusa:

«¡VIVA VALENCIA!

¡Valencia! la más sublime
en hidalguía y grandezas,
novelistas y escultores,
músicos y poetas
y los más grandes pintores.

—
La de la fina narauja,
la del arroz y las flores,
la de las típicas fallas
y la flor de las mujeres
entre todas las de España.

—
¡Esa es Valencia!
en España la tercera,
la del Turia y Miguelete
aunque Sevilla no quiera».

Raid de col·laboració literària

Adés fon a Tarragona. A on han portat ara els poetes valencians els seus versos? A Mallorca, al setmanari «Sóller», amb unes paraules de salutació de Carles Salvador, a qui es deuen aquestes iniciatives. «Els joves poetes de València—diu Carles Salvador—dinàmics—team de TAULA—hem pres sota el braç el baló de les metàfores i volem amigables exhibicions literàries en els estadiams de paper imprès».

En aquest segon raid hi col·laboren a més de Carles Salvador, F. Caballero, Navarro Borrás, Joan Lacomba, Almela Vives, Bayarri i Bernat Artola.

Recital a l'Ateneu Científic

Una conseqüència més de la publicació de «L'Espill a trossos» de F. Almela i Vives. Oportunitat de gustar la seua poesia a través d'una interpretació matificada i viva. Thous Lloréns, el felix animador d'aquests actes, recità amb un domini i una gracia tota artística, algunes composicions del llibre i el públic li esterioritzà una franca admiració per la seua labor.

El senyor Hoyos, encarregat de presidir la festa, llixqué unes quartilles destacant algunes particularitats del llibre i del moviment literari de València. I el director de «L'estel», Adolf Pizcueta, explicà l'orientació de la Col·lecció i les seues finalitats.

Ha mort Foster Watson

Ha mort Foster Watson, un dia del mes de febrer, en la terra boirosa del País de Gales. Convé

que els valencians li dediquem un record, ja que ell tants records va dedicar als valencians i particularment a aqueli gran valencià que va ésser Joan Lluís Vives. Després de mort Adolf Bonilla i Snnmartín, era Foster Watson el més gran vivista. Sobre Vives havia escrit articles, havia donat conferències, havia publicat llibres. Alguns d'aquests llibres poden llegir-se en castellà, gràcies a les edicions de «La Lectura» i en català, gràcies a l'Institut d'Estudis Catalans. Foster Watson va vindre dos voltes a València. La darrera vegada va escriure unes impressions de viatge en les quals consignava molt discretament, molt britànicament la desproporció entre l'actual potència econòmica de la ciutat i l'actual nivell cultural de la mateixa. El nostre periòdic s'honora publicant—en altre lloc—unes paraules de l'il·lustre humanista que fon també un il·lustre educador.

Eufèmia Llorente

Un dels darrers números de la revista «Oc», de Tolosa comença a publicar un treball, plé d'erudició i d'observacions interessants, obre la unificació de les llengües d'oc. Aquest treball va signat per Eufèmia Llorente. I junt al nom hi ha una indicació entre parèntesis que diu: «valencina». Retindrem el nom.

Regal de cartells

Hi ha una tendència—més o menys subterrània— a regalar a l'Ajuntament de València cartells anunciadors de les festes. Aquesta tendència evita que l'Ajuntament convoque concursos amb premis corresponents a la categoria de la ciutat.

Exposició Estellés Bartual

L'exposició de Rafael Estellés Bartual a l'Ateneu Mercantil justifica plenament les esperances posades en aquest artista que ara es manifesta com un gran coneixedor del seu ofici, al que afegix el reflex d'un esperit depurat que sap vore les coses amb originalitat i amb elegància.

El Museu Sorolla a Madrid

Ha caigut com una bomba la noticia que la família de Sorolla havia donat a l'Estat la casa on darrerament va viure i on va morir el gran pinor tal com estava en aquella hora nefasta. Algunes veus han lamentat el fet. Nosaltres també. Però, des de que va morir Sorolla, ¿s'ha fet València digna d'un obsequi semblant?

«Gaceta Literaria» i Blasco Ibàñez

El periòdic bimensual madrileny va publicar una nota amb motiu de l'aniversari de la mort de Blasco Ibàñez. En aquesta nota s'afirmava incidentalment que en aquella data no s'havia publicat més que un llibre sobre Blasco Ibàñez: el del senyor Martínez de la Riva, col·laborador de «Blanco y Negro». Es un error que segurament serà subsanat en números posteriors. En aquella data s'havia publicat un llibre de caràcter col·lectiu, per l'«Editorial Prometeo» i—sobre tot!—el llibre «Blasco Ibàñez i València», original de Juli Just Gimeno i segon volum de la col·lecció «L'estel».

Jaume Roig, actualitat

Jaume Roig, el deliciós satíric valencià, ha estat d'actualitat—efímera actualitat—gràcies a una petita discussió en la qual han intervingut tres diaris valencians.

Un article sobre Blasco

El setmanari «Mirador» publica un article amb les inicials C. E. que corresponen al nom d'un bon amic de Blasco i d'un bon amic nostre, que des de fa algun temps residix en París. La seua extensió ens priva de reproduir-lo íntegrament. Copiarem alguns fragments:

«Els crítics trobaven que Blasco tenia un estil incorrecte.

Aquesta observació a ell li feia molta gràcia.

No sé pas què vol dir estil incorrecte. Hi ha qui té estil i hi ha qui no en té. Però des del moment en que un escriptor té un estil, aquest és perfectament correcte per ell. No en pot tenir d'altre. És la seua personalitat.

Altres crítics censuraven els gal·licismes de que usava en la seua prosa. Ben estudiats, es veu que aquests gal·licismes no són més que valencianismes. I consti que Blasco no parlava gairebé mai en valencià. Però conservava en la conversa alguns girs d'aquesta llengua, així com l'entonació. Quan Duran i Tortajada va traduir al català dues de les seves novel·les, alguns crítics catalans van trobar a la prosa de Blasco un nou encant, com si s'hagués reintegrat a la seua llengua original. Aquesta observació va estranyar molt a Blasco, que no havia mai pensat en això».

«Coneixia molt bé el francès, per bé que el parlava amb un accent que el delatava. Fa quatre anys, en un banquet que li van oferir diversos periodistes i literats de París, va fer un discurs emocionant recordant la seua vida de periodista revolucionari i pobre. Hi havia tanta vida en les seves paraules i tanta expressió en aquell francès bàrbar, que quan a continuació fou invitat a parlar l'exquisit escriptor Jean Giraudoux per fer el resum dels discursos, aquest es va excusar dient amb una sinceritat que exclouïa tota ironia:

—Després de les paraules de Blasco Ibàñez dites en un mal francès, ningú no pot ja interessar l'assistència per molt correcte que sigui el francès que parli. El seu francès és vida. El nostre seria pura literatura.»

Però tornem al seu estil. Se l'ha comparat sovint amb Zola per coincidència d'escola literària. Seria més just, de totes maneres comparar-lo amb Balzac, a qui els crítics van trobar també un escriptor incorrecte: Hi havia molts punts de contacte, literari i humà, entre els dos escriptors, i en els seus últims mesos de vida, Blasco tenia i tot una semblança física amb Balzac. La seua imaginació, el seu temperament, la seua inclinació pel grandios era purament balzaciana. Blasco va ésser, en la seua vida, un Balzac que havia realitzat els seus somnis.

Però Blasco i Balzac haurien discrepat en les seves idees polítiques. Blasco era un romàntic, un capdill del 93. Alguns episodis de la seua vida d'

agitador semblen estampes de la Revolució francesa. Aquesta activitat era com un complement del seu art, del seu temperament d'escriptor. En aquest aspecte, la gran adoració de Blasco Ibàñez era Víctor Hugo i les últimes pàgines que va escriure varen ésser per retre-li homenatge.»

«Vermell en to major»

Aquest és el títol del llibre de Carles Salvador. És un volum de poesies modernes. El llibre comença i acaba amb proses de Thous Lloréns i Navarro-Borrás.

BIBLIOGRAFIA

«L'Espill a trossos»

Don Roberto Castrovido, a qui escauria bé el títol de mestre si aquest no tinguera ja un caràcter pejoratiu, ha parlat del llibre en «El Noroeste de Gijón» i en «El Diluvio» de Barcelona.

El article d'aquest darrer diari, que tenim a la vista, «L'estel y el valencianismo», és, com tots els escrits de don Roberto, una crònica àgil, amb ràpides anotacions personals sobre el nostre moviment, sobre Almela i Vives, sobre la qüestió de les llengües i sobre la valua del poeta i del dibuixant.

Marius Verdaguer, des de «La Vanguardia» comenta l'aparició d'aquest llibre assignant-li una doble importància: la de revelar un bon poeta valencià i la d'iniciar una col·lecció que servisca per a reanimar el foc de la nostra renaixença.

«Blasco Ibàñez i València»

L'article de Castrovido, abans esmentat, també es referix al llibre de Just.

El segon volum de la col·lecció—diu—es titula «Blasco Ibàñez i València» i és una pintura animada i exacta de la València en que naixqué, va créixer, estudià i «politiquejà» i escrigué Blasco Ibàñez. «Es una biografía truncada perquè s'interromp quan el novel·lista se'n va de la seua pàtria nadiua i és un magnífic estudi del mig: família, amistats, mestres, cases i carrers».

El senyor Castrovido, parlant en «La Voz», de Madrid, dels llibres apareguts sobre Blasco Ibàñez, cita el de Just amb paraules amables per a aquest i per a la nostra col·lecció.

Azzati li ha dedicat un llarg comentari en les columnes d'«El Pueblo». Comença per constatar que el llibre està escrit en valencià. Per a censurar-ho? No. Sobre Blasco s'havia escrit en tots els idiomes. «Pero ningú havia escrit en llengua vernacular: amar-lo espiritualment en la nostra llengua, amb l'accent terrà, familiar, originari, nostrissim, això ho ha realitzat Just, que és, ara, historiador, no sols, com ell diu, de la infància i de la joventut del Mestre, sino també de la seua puerícia, de la seua adolescència, com ha de ser-ho més tard de la seua madureça...»

Amb aquest to d'entusiasme, que indica una plena joventut, Azzati segueix parlant certament d'aquest llibre.

«Just, darrere d'una breu i minuciosa incursió genealògica en la que abunden pormenors curiosíssims, fins ara inèdits, ha començat per ambien-

tar el llibre i per tant la vida de Blasco. A més, Just, descriu amb afanys de plenitud: allò que veu ho il·lumina. Les seues llums internes es projecten sobre tot detall; més clar: tota impressió exterior encen en la paleta de Just un color, o suscita en la seua ploma una vibració o engendra una suggerència. I tot això com si manara de l'amfora d'un estil sucós, robust, es vessa en unes pàgines desbordades, trèmules, ardentes, com de cosa feta a l'aire lliure».

Artur Perucho, Thous Llorèns, i Ed. Martínez Ferrando en «La Publicitat» «La Correspondencia de Valencia» i «La Veu de Catalunya» elogien igualment aquest llibre, en termes que la manca d'espai ens priva de reproduir.

Almanac de «Cultura Valenciana»

Havem vist en una biblioteca pública el número almanac d'aquesta revista. Com de costum, és d'una presentació luxosa. Cal remarcar que el seu text—en el que hi ha treballs interessants—és, contra la costum, tot en valencià. ¡Molt bé!

Las Provincias. Diario de Valencia. Almanaque para 1929. Año XLIX. Est. Tip. Domènech. València.

Heus ací que l'almanac de «Las Provincias» ha arribat casi a complir mig segle de vida. El complirà l'any que ve. Esperem per a llavors un índex que permeta utilitzar tot el material que conté la col·lecció.

El volum d'enguany es nodridíssim. A banda de les informacions pràctiques i merament noticioses—que tenen una gran importància—trobem una gran quantitat de literatura d'altra mena.

Esmentem, en primer lloc, l'aportació en llengua valenciana. Important. Recordem els noms de Cabrelles, Navarro-Borrás, Palau Boix (el mestre compositor, futur col·laborador de «L'estel», que ha fet unes proses lluminoses), Ventura Vidal, Carles Salvador, Caballero Muñoz, Ariola Tomás, Llorente Falcó...

La part històrica manté la tradició, gràcies, entre altres, a Sanchis Sivera, Rodrigo Pertegás, Eduard L. Chavarri, Francesc Cantó, Carreres Zaccarés, Nicolau Primitiu Gómez, Julià Ribera, Gil i Calpe...

El senyor Calvo-Acacio, tan culte, tan cordial, tan amable, parla de l'any literari en València. Traduí'm uns paràgrafs on parlant de TAULA DE LLETRES VALENCIANES, diu:

El fet de sostindre-la en mig de la indiferència general, ja és un miracle de voluntat, miracles que no els fa més que l'impuls de la vocació i la fe en la pròpia força mental amb el ple domini de la visió estètica.

«En la major part de les coses que es publiquen en la revista esmentada, el menys per picaç endevinarà positives aptituds per a la poesia, la novel·la i la crítica. El dia que aquestes aptituds cuallen en obres, ja podrà assegurar-se que València reprèn la seua història literària, que ha sofert deplorable parèntesis.

«Potser semblen mal a molts les afirmacions que acabe de fer, per tractar-se de joves valencianistes avesats a no escriure en castellà. Però la reali-

tat s'imposa i cal acceptar tot renaixement vinga d'on vinga».

I encara diu el senyor Calvo-Acacio altres coses dignes d'ésser llegides.—A. i V.

Antología lírica de Jacinto Verdaguer.—Selección, traducción y notas de Luis Guarnier. Prólogo de Apeles Mestres. Madrid. Compañía Ibero-Americana de Publicaciones, S. A. 264 pàg. amb un retrat de Verdaguer.

Hi havia una època en la qual traduir era una tasca literària de tanta dignitat com fer obra original. Hi ha noms que al capdavant de segles ens han arribat amb clara auriola solament en mèrit de versions. Cal dir tot seguit que aquells trasllats eren vivents, bategants, fets amb els cinc sentits.

Ara passa molt alframent. Les traduccions solen ésser eminentment mercenàries, condició que és més revoltant que mai quan es dona en obres de poesia.

Per això escau assenyalar d'una manera fausta la publicació d'aquest llibre que, per damunt de totes les qualitats, presenta la simpatiquíssima qualitat del fervor.

Probablement, a Lluís Guarnier no li ha encarregat ningú aquest llibre. El llibre ha naixcut de l'admiració que el troductor sentia, ja de petit, per l'autor.

I diu Guarnier: «Nosotros, procurando asirnos lo más posible al original, hemos intentado, con nuestro mejor celo, conservar en nuestras traducciones los mismos lenguaje, estilo y, a ser posible, rima que las poesías tienen en su lengua de origen, tolerando algunos versos duros, así como consintiendo algunas imperfección formal antes que falsear la poesía con retorcimientos y circumvoluciones que si dan perfección a la forma, desvirtúan el fondo. Algunas palabras poco castizas, como también algunos provincialismos, han sido empleados en gracia a la exactitud del texto y con el fin de conservar el ambiente más semejante al del poeta».

Aquestes paraules del traductor, certament no massa orgulloses, formen part d'una introducció on Lluís Guarnier fica l'abast del seu treball, limitat a la lírica verdagueriana. El volum es dividit en varies parts, determinada cada una pels llibres lírics de Verdaguer. I cada part és precedida d'una nota crítica i bibliogràfica plena de discreció. Guarnier ha sabut triar el guiatge: Valeri Serra i Boldú, Manuel de Montoliu, Josep Maria Capdevila, Carles Riba...

Cal per tant felicitar a Guarnier, el poeta que de vegades ha conreat la llengua valenciana. El seu llibre serà utilíssim a tots aquells que no s'atreixen a entrar directament en el verger de roses, lliris i violes que és la lírica verdagueriana.—A. i V.

Tintoreria Soto

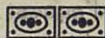
NOM I MARCA REGISTRATS

Grans Tallers per a la neteja en sec i el tenyit de robes usades

SUCURSALS
EN VALENCIA I CASTELLÓ

DESPATX CENTRAL:
AVINGUDA DEL PORT, 47

TALLERS:
Institut Candela, J. S. (Junt a l'AVINGUDA del Port.)

:: Els tresors de nostra llengua
són posats a preus que tots poden pagar.

LA CRÒNICA DEL REI JAUME I

i

LA CRÒNICA DE MUNTANER

(A 2 pessetes el volum.)

Col·lecció «Els nostres clàssics»

De Jaume Roig

El Llibre de les Dones

Pròleg i notes de

F. Almela i Vives

SAN VICENÇ FERRER

(Un volum 1 pta.)

EDITORIAL BARCINO

Portaferrisa, 17. — BARCELONA

Col·lecció "L'Estel"

Sis llibres a l'any... 12 pessetes

Envieu les vostres subscripcions
al Director: Guillem de Castro, 35,
València.

PER A REGISTRAR

Patents, Marques, Models Indus-
trials, Especialitats Farmacéu-
tiques, etcètera

escriuiu sense cap compromís a
la coneguda

Agència General de Patents i Marques

CLARKE, MODET & Co

CASA FUNDADA EN 1879

Sucursal per a Catalunya, València i Balears:
Rambla de Canaletes, 6 - BARCELONA

Oficina Central:

Alcalá, 67 - MADRID